

Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistiosta *Valmiina valintoihin – Ylioppilastutkinnon parempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa ja ylioppilastutkinnon kehittämisestä*

1. Lausunnonantajan tyyppi

Työntekijäjärjestö

2. Lausunnonantaja

OAJ (Hillebrandt, Arra)

3. Vastaako raportin luvussa 2 *Korkeakoulujen valintamenettelyjen nykytila* esitetty ja erityisesti työryhmän johtopäätökset (s.32-33) lausunnonantajan näkemystä?

kyllä pääosin

4. Tarkempia näkemyksiä raportin luvusta 2

- Tavoite mahdollistaa haku useampaan korkeakouluun ja koulutusohjelmaan on kannatettava.
- Ylioppilastutkinnon hyödyntämisen lisääminen on kannatettavaa, samoin lukioiden ja korkeakoulujen yhteistyön lisääminen.
- Korkeakoulujen sisäänotossa on voitava tarkastella muutakin kuin ylioppilaskoetta, esim. soveltuvuutta ja motivaatiota. Valintakokeiden poistamisen sijaan niitä voidaan yksinkertaistaa ja/tai keventää.
- Korkeakouluihin tulee voida hakeutua monin eri reitein, jolloin mahdollisuudet päästä opiskelemaan elämän eri vaiheissa tasaantuvat. Kynnys korkeakouluihin ei saa nousta ammatillista väylää etenevällä.
- Uudistuksen toteutuessa nuoret joutuvat tekemään ratkaisevia oppiainevalintoja jo toisella asteella, mikä lisää merkittävästi opintojen ohjauksen tarvetta yhä nuoremmilla.

5. Vastaako raportin luvussa 3 *Ylioppilastutkinto ja lukioaikaiset muut suoritukset* esitetty ja erityisesti työryhmän johtopäätökset (s.40-41) lausunnonantajan näkemystä?

kyllä pääosin

6. Tarkempia näkemyksiä raportin luvusta 3

- I - Kirjallisiin aineistoihin perustuvat pääsykokeet eivät tue, kuten raportissa todetaan, hyvien viestintävalmiuksien testaamista. Tähän ongelmaan voidaan vastata niin ylioppilastutkintokoetta kuin pääsykokeitakin kehittämällä. Pääsykokeista luopuminen ei ole ainoa ratkaisu.
- Ammattikorkeakoulujen valinnoissa on akateemisten taitojen lisäksi tarpeen mitata myös työelämätaitoja.
- Työelämävalmiuksia arvioidaan jo nykyisessä järjestelmässä mm. ammattiosaamisen näytön ja lukiodiplomien kautta. Lukiodiplomijärjestelmää tuleekin kehittää ja mahdollistaa lukiodiplomien suorittaminen kaikille oman lukion tarjonnasta riippumatta. Yksi lukiodiplomin kehittämissuunta voisi olla kattavampi osaamisen näyttö.

7. Vastaako raportin luvussa 4 *Akateemiset taidot, motivaatio, kiinnostus ja soveltuvuus* esitetty ja erityisesti työryhmän johtopäätökset (s.49-50) lausunnonantajan näkemystä?

ei pääosin

8. Tarkempia näkemyksiä raportin luvusta 4

- Kitkaton siirtyminen toiselta asteelta korkeakouluopintoihin on kannatettavaa.
- Alalle soveltuvuutta on useimmilla aloilla mitattava myös jatkossa; se on sekä oppijan että oppilaitoksen etu.

- On tärkeää, että eri aloille, erityisesti opettajankoulutukseen, saadaan hakijoita eri taustoista ja monenlaisella elämäkokemuksella varustettuna. On vaara, että menestyksen mittaaminen ainoastaan akateemisuutta painottavissa ylioppilaskirjoituksissa vähentää hakijoiden diversiteettiä.
- Valintoja kehitettäessä on huomioitava ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen profiilien ero.
- Lukio-opintojen merkityksen lisääminen lukiolaisten motivaation kasvattamiseksi on tärkeä näkökohta. Ongelmana on kuitenkin se, ettei moni vielä tiedä lukioon hakeutuessaan, mille alalle lopultakin on suuntautumassa.

9. Vastaako raportin luvussa 5 *Valintojen dynamiikka, kustannukset ja koulutuksellinen tasa-arvo esitetty ja erityisesti työryhmän johtopäätökset (s.55-56) lausunnonantajan näkemystä?*
kyllä pääosin

10. Tarkempia näkemyksiä raportin luvusta 5

- Pääsykokeet eivät ole tasa-arvoisia, jos ne edellyttävät valmennuskurssien käymistä. Yo-kokeeseen perustuva valinta voi myös olla epä-tasa-arvoista, varsinkin ammatillisen väylän hakijoilla. Eriarvoisuutta aiheuttaa poikien hitaampi kypsyminen ja mahdolliset alueelliset erot lukioden kurssitarjonnassa.
- Yhden alan valintakokeisiin valmistautuminen ilman tietoa alan sopivuudesta itselle tarkoittaa vaihtoehtoisten alojen poissulkemista. Lisättäessä yo-tutkinnon painoarvoa on varottava, etteivät lukion alkuvaiheen ainevalinnat poissulje tosiasiallisia pääsymahdollisuuksia eri aloille.
- Yo-kokeen arvosanojen korottamista tai sen osasuoritusten kirjoittamista mielekkäämpää on kehittää edelleen vaihtoehtoisia tapoja hakeutua korkeakouluopintoihin. Suuren vetovoiman hakukohteidenkaan ei pitäisi siirtyä pelkkään ylioppilastutkintopohjaiseen valintaan.
- Aikuislukion ja avoimen korkeakoulun kurssitarjontaa kehittämällä voidaan edistää tasa-arvon toteutumista "myöhään heränneillä".

11. Vastaako raportin luvussa 6 *Ylioppilastutkinnon aiempaa parempi hyödyntäminen – ehdotukset esitetty ja erityisesti työryhmän johtopäätökset (s.69-70) lausunnonantajan näkemystä?*
kyllä pääosin

12. Tarkempia näkemyksiä raportin luvusta 6

- Ylioppilastutkinto ei saa muuttua sisäänpääsytestiksi vaan sen tulee mitata lukion opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Sitä on kehitettävä nimenomaan lukion päättötutkintona.
- On selvä epäkohta, että lyhyen/pitkän matematiikan valinta yläasteen päätteeksi määrittäisi ratkaisevasti mahdollisuuksia päästä korkeakoulutukseen. Mikäli ylioppilastutkinnon asemaa valintakokeissa vahvistetaan, tulisi myös muulla, esim. kielitaidolla tai projektiosaamisella, olla painoarvoa.
- Ammatillisen koulutuksen leikkaukset ja muutokset osaamisen näyttämisessä heikentävät ratkaisevasti tätä väylää pitkin tulevien yhdenvertaisia mahdollisuuksia hakeutua korkeakoulutukseen.

13. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 1 toteuttamista: *Korkeakoulut ottavat vuoteen 2018 mennessä käyttöön opiskelijavalinnan, joka ei edellytä hakijalta pitkää valmentautumista. Asiasta on sovittu opetus- ja kulttuuriministeriön ja kunkin korkeakoulun välillä tulossopimuksissa vuosille 2017–2020?*
kyllä pääosin

14. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 1

- Ehdotus edistää sosioekonomista tasa-arvoa ja asettaa eri elämänvaiheessa olevat hakijat tasa-arvoisempaan asemaan.

- Reunaehtoina uuden opiskelijavalinnan käyttöönotolle tulee kuitenkin olla ammatillista väylän pitkin etenevien hakijoiden tasa-arvoisten mahdollisuuksien selvittäminen, soveltuvuuskokeiden käyttö useimmilla aloilla ja pääsykokeiden kehittäminen esim. viestintätaitojen arvioimiseksi.

15. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 2 toteuttamista: *Korkeakoulujen opiskelijavalintojen tulee perustua pääsääntöisesti toisen asteen koulutuksen aikana hankittuun osaamiseen eikä esimerkiksi pääsykoekirjoista opiskeltaviin korkeakouluopintojen sisältöihin. Korkeakoulut kehittävät valintojen kokonaisuutta siten, että hakukäyttäytyminen itsessään heijastaa hakijoiden motivaatiota eikä sitä tarvitse erikseen mitata yksittäisillä kokeilla. Todistusvalintojen lisääminen on kustannustennäkökulmasta erityisen tärkeää vetovoimaisilla koulutusaloilla?*

kyllä pääosin

16. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 2

- Esitys edistää tasa-arvoa, jos vastaavaa osaamista on mahdollista hankkia ja päivittää myös toisen asteen jälkeen joustavasti, esim. aikuislukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa.
- Jos mitataan vain ylioppilaskoemenestystä, mitä todellisia vaihtoehtoja korkeakouluilla on kehittää opiskelijavalintoja niin, että hakukäyttäytyminen heijastaa motivaatiota?
- Alalle soveltuvuutta tulee useimmilla aloilla arvioida jatkossakin. Erityisen tärkeää soveltuvuuden arviointi on opettajankoulutuksessa ja esim. hoitoalalla.

17. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 3 toteuttamista: *Toisen asteen tutkintojen todistuksia ja opintomenestystä voidaan hyödyntää korkeakoulujen valinnoissa aiempaa enemmän. Nykyinen ylioppilastutkinto tarjoaa korkeakouluille luotettavaa ja vertailukelpoista tietoa tutkinnon suorittaneiden osaamisesta. Korkeakoulut lisäävät todistusvalintoja siten, että vuoteen 2020 mennessä pääosa opiskelijoista valitaan toisen asteen koulutuksen todistusten perusteella ja valtaosin ylioppilastutkinnon koetuloksien perusteella?*

ei pääosin

18. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 3

- Lukion päättötodistus ei tarjoa vertailukelpoista tietoa hakijoiden osaamisesta.
- Ammatillisen koulutuksen tutkintotodistusten hyödynnettävyys ei ole verrattavissa lukion todistusten arvosanoihin oppiainesisältöjen erojen takia.
- Esitys edistää tasa-arvoa, jos vastaavaa osaamista on mahdollista hankkia ja päivittää myös toisen asteen jälkeen joustavasti.

19. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 4 toteuttamista: *Korkeakoulut muuttavat valintaperusteiden päivitysrytmiä siten, että erityisesti todistusten hyödyntämisen osalta valintaperusteet ovat nykyistä pysyvämpiä. Lukiolaisten tulee voida tietää opintojensa alkuvaiheessa, ennen kriittisiä ainevalintoja ja ylioppilastutkinnon kirjoittamisaikataulun suunnittelua, millaisilla perusteilla korkeakouluihin valitaan opiskelijoita lukio-opintojen päättyessä?*

kyllä

20. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 4

- On oltava selkeä toinen hakuväylä, jossa ei rankaista hyvin nuorena tehdyistä vääristä ainevalinnoista. Vaihtoehtoina ei ole vain nykyisen kaltainen valintakoe tai valintakokeen korvaaminen ylioppilaskoemenestykseen perustuvalla valinnalla, vaan pääsykokeita voidaan kehittää.

21. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 5 toteuttamista: *Lisättäessä ylioppilastutkintoon perustuvia todistusvalintoja korkeakoulut uudistavat toissijaisia valintamenettelyjä hakeutumismahdollisuuksien varmistamiseksi erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Korkeakoulut ottavat käyttöön erityisesti verkossa järjestettyä avointa korkeakouluopetusta ja digitaalisia suoritustapoja hyödyntäviä valintoja. Nämäkin haut voidaan järjestää osana yhteishakua?*
kyllä

22. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 5

- Kyse ei saa olla toissijaisista valintamenettelyistä, vaan samanarvoisista mahdollisuuksista valita itselle sopivin tapa hakeutua korkeakouluihin: a) valintakokeiden ja tutkintotodistuksen, b) valintakokeiden tai c) tutkintotodistuksen perusteella.
- Esitys edistää tasa-arvoa, jos "toiset väylät" ovat aidosti käytettävissä eivätkä edellytä maksullisten valmennuskurssien käymistä.
- Olisi harkittava mahdollisuutta kehittää nykyisistä valintakokeista kevyempiä versioita.

23. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 6 toteuttamista: *Yliopistot ja ammattikorkeakoulut valmistelevat vuoden 2017 aikana suosituksen ylioppilastutkinnon yhteisiksi pisteytysmalleiksi yhdessä Ylioppilastutkintolautakunnan kanssa. Pisteytysmallien tulee olla käytettävissä sekä todistusvalinnoissa että mahdollisissa yhteispistevalinnoissa. Malleissa tulee huomioida IB-, EB- ja Reifeprüfung-tutkintojen arvosanojen pisteytys. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee kehitystyötä taloudellisesti. Erottelukyvyyn lisäämiseksi pisteytysmalleissa hyödynnetään ylioppilastutkinnon arvosanoja tarkempia tietoja kokelaan menestyksestä sekä esimerkiksi valtakunnallisten kurssien määrää?*
kyllä pääosin

24. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 6

- Tällainen mittari ei tue lukio-opiskelijan jaksamista.
- Jos ylioppilastutkinnon painoarvoa opiskelijavalinnoissa lisätään merkittävästi, on olennaista myös jatkaa ylioppilastutkinnon pisteytysjärjestelmän kehittämistä niin, että koeaineiden ja koekertojen välinen vertailtavuus ja yhdenvertaisuus paranee.
- Pistejärjestelmää kehitettäessä on varottava, ettei se kannusta kikkailuun, tietynlaisiin ainevalintoihin jo lukion aloitusvaiheessa.

25. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 7 toteuttamista: *Korkeakoulut huomioivat valintaperusteiden signaalivaikutukset lukioaikaisiin ainevalintoihin. Valintaperusteiden kautta korkeakoulut voivat vaikuttaa osaamiseen, joka korkeakoulutukseen hakeutuvilla on lukion päättyessä. Jos korkeakoulut kokevat esimerkiksi matematiikan, ruotsin tai muun kielitaidon nykytason ongelmalliseksi, voivat ne vaikuttaa lukiolaisten motivaatioon opiskella näitä aineita korostamalla niiden merkitystä valintaperusteissa laajasti ja viestimällä tästä selkeästi?*
kyllä

26. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 7

- Ylioppilastutkinto ei saa muuttua sisäänpääsytestiksi vaan sen tulee mitata lukion opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden saavuttamista. Sitä on kehitettävä nimenomaan lukion päättötutkintona.
- On selvä epäkohta, että lyhyen/pitkän matematiikan valinta yläasteen päätteeksi määrittäisi ratkaisevasti mahdollisuuksia päästä korkeakoulutukseen. Mikäli ylioppilastutkinnon asemaa valintakokeissa vahvistetaan, tulisi myös muulla, esim. monipuolisella kielitaidolla, olla painoarvoa.
- On varmistettava, että lukio-opiskelijat tietävät, mikä merkitys lukion ainevalinnoilla on tulevaisuuden uravalinnan kannalta.

- Opinto-ohjaukseen on kiinnitettävä entistä enemmän huomiota.
- Ammatillista reittiä pitkin tulevien hakijoiden tasavertaiset mahdollisuudet on selvitettävä.

27. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 8 toteuttamista: *Ammatillisten tutkintojen hyödyntämisestä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen valinnoissa käynnistetään jatkotyö, johon osallistuvat korkeakoulujen ja koulutuksen järjestäjien edustajien lisäksi Opetushallitus ja opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakijat voidaan lain mukaan jakaa valinnoissa ryhmiin koulutustaustan mukaan. Kaikissa tapauksissa ei ole tarkoituksenmukaista soveltaa samoja perusteita eri ryhmiin, esim. ylioppilastutkinnon ja ammatillisen tutkinnon suorittaneisiin. Ammatillisen koulutuksen suorittaneita tulisi tulevaisuudessa valita mahdollisimman moniin koulutuksiin ammatillisen koulutuksen todistusten perusteella?*
kyllä

28. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 8

- On perustettava työryhmä ja annettava sille aikaa. Aikataulu on erittäin kireä, jos halutaan toimenpiteiden olevan valintojen osalta käytössä jo vuonna 2018.
- Asiaa on valmisteltava samanaikaisesti ammatillisen lainsäädännön muutosten ja reformityön kanssa. Massiiviset ammatillisen koulutuksen yhteisten aineiden leikkaukset ovat tuhoisia ja sotkevat koko koulutuspolun niin yksilön kuin koulutuksen järjestäjänkin näkökulmasta.
- Lainsäädännössä on auki, kuka opiskelijan arvioinnista jatkossa vastaa. Tällä on vaikutusta myös todistusten luotettavuuteen.
- Esitys edistää ammatillisen koulutuksen suorittaneiden tasa-arvoa, jos valinnoissa annetaan aidosti tunnustusta ammatillisele osaamiselle.
- Ammattikorkeakoulutukseen hakeuduttaessa todistus on vain vaihtoehtoinen valintaperuste.

29. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 9 toteuttamista: *Niissä tapauksissa, joissa korkeakoulu haluaa edellyttää kaikilta hakijoilta vertailukelpoista näyttöä akateemisesta osaamisesta, voisi se oman pääsykokeen sijasta käyttää valintaperusteena yhtä, kahta tai kolmea ylioppilastutkinnon koetta myös ammatillisen tutkinnon suorittaneilta. Useilla aloilla yksi tutkinnon koe riittänee. Lukiolaki (L 629/1998 § 18a) mahdollistaa joustavan osallistumisen ylioppilastutkintoon ja sen kokeisiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön ylioppilastutkinnon kehittämistarpeita kartoittava työryhmä voi ottaa kantaa 2017 alussa onko ylioppilastutkinnon osien suoritusmahdollisuuksia tarpeen tarkastella?*
ei pääosin

30. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 9

- Tämä ei ole järvevä tapa mitata osaamista. Ylioppilaskoe on lukion päättötutkinto, ei korkeakoulujen sisäänpääsyttesti.
- Ammattikorkeakouluilla ja yliopistoilla on erilaiset tehtävät ja profiilit. Tämä on huomioitava koko toisen asteen opiskelijavalintoja kehitettäessä. Sekä ammatillista reittiä tulevilla että lukion käyneillä tulee olla akateemisia ja työelämän edellyttämiä valmiuksia, mutta ne painottuvat opinnoissa eri tavoin.
- Ammattiosaamisen näyttöä on kehitettävä siten, että se jatkossakin mittaa myös akateemisia valmiuksia. Ammatillisen tutkinnon pitää olla opettajien antamiin arvosanoihin perustuva, jolloin tutkintotodistus on vertailukelpoinen lukioreittiä pitkin tulevien kanssa. On myös pohdittava, miten lukion suorittaneilla olisi tasavertaiset mahdollisuudet hakeutua ammattikorkeakouluun esim. ammatillisen tutkinnon osia suorittamalla.

31. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 10 toteuttamista: *Opetus- ja kulttuuriministeriö valmistelee lainsäädäntöön edellisen kohdan edellyttävät muutokset joko niin,*

että korkeakoulu voi edellyttää maksullisen ylioppilastutkinnon kokeen suorittamista ei-ylioppilalta (YoL 8 §, AMKL 12 §) tai tekemällä tarvittavat muutokset ylioppilastutkinnon maksuihin?
ei

32. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 10

- Maksullinen suorittamisvaihtoehto ei edistä tasa-arvoa.
- Ei ole mielekäästä mitata lukiota käymättömän opiskelijan osaamista ylioppilastutkintokokeella.
- Kaikkien korkeakoulutukseen pääsevien ei tarvitse olla ylioppilaita tai jonkun ylioppilastutkinnon osan suorittaneita. Ammattikorkeakouluissa ylioppilastaustaisten opiskelijoiden määrä on selvästi vähentynyt: v. 2004 heitä oli 61,7 %, mutta vuonna 2014 vain 40,8 %.

33. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 11 toteuttamista: *Soveltuvuuden mittaamisen kehittämisessä korkeakouluissa tulee lähtökohtana olla nykyistä tarkempi, mahdollisuuksien mukaan tutkimusnäyttöön perustuva, määrittely siitä, mitä soveltuvuudella tarkoitetaan ja miten sitä on syytä arvioida?*
kyllä

34. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 11

- Tutkimustiedon hyödyntäminen ja mallien kehittäminen on järkevää. Soveltuvuustestaukset tyrmätään raportissa, vaikka toimivia malleja on jo nyt olemassa (esim. ammattikorkeakoulujen kulttuurialojen soveltuvuustestit). Koulutukset eivät ole kiveen hakattuja, joten soveltuvuuden mittaamisen on myös kehityttävä.
- Esitys edistää hakijoiden tasa-arvoisuutta sekä opiskelijavalintojen läpinäkyvyyttä ja ennakoitavuutta.

35. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 12 toteuttamista:

Ammattikorkeakoulut selvittävät vuonna 2017 kansainvälisten testien hyödyntämistä laajasti I syklin vieraskielisen korkeakoulutuksen opiskelijavalinnoissa ulkomaisten tutkinnon suorittaneiden osalta?
ei kantaa

36. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 12

37. Kannattaako lausunnonantaja toimenpideohjelman kohdan 13 toteuttamista: *Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii jatkotyönä suunnitelman yhdessä korkeakoulujen kanssa opiskelijavalintojen kehittämistä tukevan tutkimuksen tarpeesta. Opiskelijavalintojen tutkimuksessa on seurattava valintojen onnistumista, kansainvälisiä hyviä käytänteitä sekä muun muassa arvioitava soveltuvuuskokeiden merkitystä valinnoissa?*
kyllä

38. Tarkempia näkemyksiä toimenpideohjelman kohdasta 13

39. Muita huomioita ja näkemyksiä raportista

- Raportissa painottuu lukiosta yliopistoihin hakeutuminen. Ennen päätöksentekoa opiskelijavalintojen uudistuksesta on selvitettävä myös ammatillista reittiä etenevien hakijoiden aidot mahdollisuudet päästä jatkamaan opintojaan korkeakouluissa. Asia on valmisteltava pikaisesti ammatillisen koulutuksen lainsäädännön muutosten ja reformityön yhteydessä. Ammatillisen väylän leikkaukset hankaloittavat opiskelijoiden pääsyä korkeakouluopintoihin.
- Raportin argumentit tukevat yksipuolisesti ylioppilastutkinnon painoarvon lisäämistä ja pääsykokeista luopumista. Moninaiset tavat hakeutua korkeakoulutukseen tasaavat kuitenkin

mahdollisuuksia päästä opiskelemaan elämän eri vaiheissa. Pääsykokeista luopumisen vaihtoehto on kehittää niitä.

- Tasa-arvovaikutuksia (poikien eriaikainen kehittyminen) ja yhdenvertaisuutta (esim. lukioiden kurssitarjonnan alueelliset erot) ei ole arvioitu riittävästi eikä niihin ole tarjottu selkeitä ratkaisuja.
- Alalle soveltuvuutta on jatkossakin mitattava useimmilla aloilla. Raportissa soveltuvuudesta esitetyt johtopäätökset ovat ristiriitaisia esim. suhteessa rahoitusmalliin ja alalle työllistymiseen.
- Menestyminen ylioppilaskirjoituksissa ei yksiselitteisesti ennusta motivoitumista tietyn alan opinnoista.
- Valintakoeuudistuksen ajaminen vaiheessa, jossa ensi kertaa hakevien kiintiövaikutuksia ei vielä tunneta, on epätarkoituksenmukaista.
- Vaikka valintakoejärjestelmää on vara keventää, ehdotettu malli ei ota huomioon, millaisia paineita ja kuormitusta varhaiset valinnat aiheuttavat lukioikäisille.

40. Näkemyksiä ylioppilastutkinnon kehittämisestä

- Ylioppilastutkinto ei saa muuttua sisäänpääsytestiksi. Sen tulee säilyä lukion päättötutkintona ja sitä on sellaisenaan kehitettävä.
- Kehitettäessä ylioppilastutkintoja on tarkasteltava myös lukiodiplomin parempaa hyödyntämistä mm. ammattikorkeakoulutukseen haettaessa. Ammatillisen koulutuksen käyneiden pakottaminen suorittamaan ylioppilastutkinnon kokeita ei ole nykyaikainen vaihtoehto. Ammatillisen osaamisen näyttöä tulee kehittää siten, että se palvelee myös korkeakoulutukseen hakeutumista. Olisiko kehitettävä käsite Toisen asteen osaamisen näyttö?